

розвитку на шляхах боротьби до звільнення були тим ґрунтом, що підтримувала оптимістичну спрямованість його творчості [1, с.221].

Читаючи твори В.Г. Короленка, знайомлячись з фактами його біографії, проводимо паралелі в подіях і явищах минулого і сьогодення, відзначаючи сучасність суджень, ідеалів та цінностей мислителя, дієвість гуманізму і значимість громадянської поведінки В.Г. Короленка, співзвучність їх власному світовідчуттю і світорозумінню.

Очевидно, образ Володимира Галактіоновича Короленка, його життя і творчість і в ХХІ столітті будуть народжувати в нових і нових поколіннях людей віру в добро і щастя, в свободу і справедливість, в право і правосуддя. Віра народжує дію, енергію для досягнення ідеалів: «Вогники так близькі і все так само далекі. Але все-таки ... все-таки попереду – вогні! ...».

Література:

1. А. М. Горький и В. Г. Короленко. Переписка. Статьи. Высказывания / Сборник материалов. – М. : ГИХЛ, 1957. – С. 120–222.
2. Короленко В. Г. Письма к Луначарскому / Владимир Галактионович Короленко // *Новый мир*. – 1988. – №10. – С. 198–218.
3. Короленко В. Г. Собрание починений : в 10-и т. / Владимир Галактионович Короленко – М. : Гослитиздат, 1953–1956. - Т.10 : Письма. 1879–1921. – 1956. – 717 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до дж.: http://az.lib.ru/k/korolenko_w_g/text_0890.shtml
4. Кулешов Ф. И. Мятёжный талант / Ф. И. Кулешов // Короленко В. Г. Избранное. – Минск : Вышэйшая школа, 1984. – С.15-66.
5. *Негретов П. И.* В. Г. Короленко. Летопись жизни и творчества. 1917–1921 / *П. И. Негретов*; под ред. А. В. Храбровицкого. – М. : Книга, 1990. – С. 5–201.
6. *Ростов Н. В.* Г. Короленко / *Н. Ростов*. – М. : Художественная литература, 1965. – 111 с.

Сахно М.Т.

(наук. кер. – доц. Блоха Я.С.)

*студентка ІІ курсу історичного факультету
Полтавського національного педагогічного
університету імені В.Г. Короленка*

АКСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПРАВОЗАХИСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В.Г.КОРОЛЕНКА

У розвиткові правозахисного руху України ХІХ ст. брали участь не лише професійні правознавці, а й переважна більшість політичних та громадських діячів. Серед них не останнє місце безперечно займає відомий мислитель, росіянин з українським менталітетом Володимир Галактіонович Короленко, який за роки свого життя не звертатиме зі шляху «захисту

нації», виступатиме проти «найбільшого озвіріння» – терору та буде великим правдошукачем.

В еволюції правозахисних поглядів В.Г. Короленка умовно можна виділити три етапи. Перший етап – 70-ті роки XIX ст. – можна назвати народницьким, маючи на увазі його захоплення в ці роки ідеями революційних народників. Другий – ліберально-демократичний (80-ті – початок 90-х років XIX ст.). Для цього етапу характерний великий інтерес до права та постійне відстоювання правового становища особистості в державі [2, с. 12].

Дві ідеї – свободи і справедливості – пронизують світогляд і творчість В. Короленка, письменника, публіциста, громадського діяча і філософа. Не вважаючи себе політиком, у своїх діях і вчинках він не керувався політичними обставинами, політичною кон'юнктурою («політичною тактикою»). Він вставав на захист права, свободи і справедливості всякий раз, як тільки ці принципи зневажалися [4].

Кінець 90-х років XIX і початок XX ст. ознаменувалися в діяльності В. Короленка низкою значних громадських виступів. Широку популярність мислитель здобув завдяки втручанням у справу селян-удмуртів, засуджених до каторжних робіт за інсценоване поліцією «ритуальне вбивство» (1895). В. Короленка наполіг на перегляді справи, сам виступив на суді в якості захисника і домогся таким чином не тільки повного виправдання засуджених селян, а й реабілітації цілого народу, звинуваченого в бузувірстві та канібальстві [5, с. 59].

Автор однієї з найбільш повних біографій В. Короленка – Г. Мионов – розповідає про виступи мислителя у 90-х роках XIX ст. проти поширеної критики націоналістами та антисемітами французького єврея, капітана А. Дрейфуса. «Після єврейського погрому в 1903 році в Кишиневі, – пише Г. Мионов, – В. Короленко цілими днями бродив по кишинівським вулицям, а потім написав нарис «Дім № 13» про жахи погрому» [5, с. 324].

У 1902 р. В. Короленко, уже живучи в Полтаві, став на захист селян, учасників аграрних заворушень на Україні. У 1905 р. він організував енергійну кампанію по боротьбі з єврейськими погромами. Разом з невеликою групою своїх помічників В. Короленко вирушав на базари і в гущі розбурханого чорносотенцями натовпу, виголошував промови, що розкривали задуми поліції і чорної сотні [5, с. 59-60].

У 1906 р. В. Короленко виступив на захист українських селян проти керівника каральної експедиції Філонова («Сорочинська трагедія»). У «Відкритому листі статському раднику Філонову» він вимагав віддати «карателя» до суду; незабаром після цього Філонов був убитий. Місцевою владою він був притягнутий до слідства як звинувачений у підбурюванні до вбивства. Чорносотенці погрожували письменнику розправою [4]. У 1910 р. з'явилася «Побутове явище» – гнівний памфлет В. Короленка проти масових «судових» вбивств революційних робітників, селян та професійних революціонерів [4].

Найбільш яскраво В. Короленко продемонстрував своє життєве кредо під час судового процесу в 1911-1913 рр. над єврейським прикажчиком Менделем Бейлісом, який був звинувачений у ритуальному вбивстві християнського хлопчика А. Ющинського. Довідавшись про арешт Бейліса, В. Короленко написав «Звертання до російського суспільства» (із приводу кривавого наклепу на євреїв). «Ця відозва, – пише Г. Миронов, – була надрукована майже усіма газетами, за виключенням монархічних і чорносотенних...» [5, с. 326-327].

Незважаючи на хворобу, мислитель в 1913 р. поїхав до Києва, щоб бути присутнім особисто на розборі справи Бейліса. Він увесь час сидів у тісній ложі журналістів і, приставивши до вуха долоню, уважно слухав.

Майже кожний день писав кореспонденції і статті про процес у «Киевской мысли», у петербурзькій «Речи» і в московських «Русских ведомостях». 28-го жовтня 1913 р., незважаючи на те, що п'ятеро з дванадцяти присяжних, в тому числі й старшина присяжних, були членами чорносотенних організацій, вони винесли Бейлісу виправдальний вирок. «За попереднім підрахунком, – пише Г. Миронов, – семеро з присяжних висказались за засудження. Але коли старшина присяжних Мельников перейшов до остаточного голосування, один з селян піднявся, повернувся до ікони, перехрестився і сказав: «Ні, я не хочу брати гріх на душу: не винен!» [5, с. 327].

Тому П. Негретов так говорить про гуманіста: «Не в одному поколінні багато російських людей сприймали Короленка і як свого вчителя, і як свою власну совість» [6, с. 7]. Варто додати, що сучасники визнали В. Короленка «совістю російського народу», адже в нього завжди вистачало громадянської мужності говорити правду в очі й відстоювати свою правду, як він її розумів. А розумів він її так, що протягом усього свого життя був усюди, де чулися крики про допомогу, де відчувалася образа.

Найбільш показовим підсумком діяльності В. Короленка на ниві гуманізму було створення з його ініціативи у м. Полтаві в 1918 р. «Ліги порятунку дітей». Восени 1918 р. в умовах австро-німецької окупації, а також правління гетьмана П. Скоропадського серед інтелігенції Полтави виникає ідея створення благодійної організації, яка взяла б на себе турботу про дітей-сиріт та безпритульних. Він ініціює створення в Полтаві громадської організації – «Ліги порятунку дітей», що об'єднала в подальшому близько 200 інтелігентів міста. Керівним органом «Ліги» було правління (Рада уповноважених), що складається з 7 членів і 3 кандидатів. Зі свого ж середовища вибиралися: голова, його заступник, скарбник і секретар. Очолював організацію Семен Вексель [1, с.174].

5 листопада 1918 р. в «Киевской мысли» № 205 була надрукована стаття В. Короленка «На допомогу російським дітям»: «Що робиться в російських столицях, – усім відомо. На вулицях, що вже поростають травою, можна бачити трупи коней, неприбрані по кілька днів. Трупи людей, які вмирають з голоду, прибираються швидше».

У грудні 1918 р. до влади в Україні прийшла Директорія і була відновлена Українська Народна Республіка. Утім, Українській Народній Республіці не вдалося довго проіснувати, тому що уряд Росії вдруге розпочав військову інтервенцію проти України. У таких умовах діяльність «Ліги» була паралізована.

19 січня 1919 р. до Полтави вступили червоні війська. А вже 29 січня, в умовах радянської влади був зареєстрований статут «Ліги», в якому були сформульовані основні цілі діяльності громадської організації:

- турбота про дітей-сиріт і безпритульних;
- порятунок дітей від голоду, сприяння розумовому і фізичному вихованню,
- розробка питань правового та соціального захисту [1, с. 177-178].

Кошти для забезпечення «Ліги» повинні були надходити з боку пожертвувань приватних осіб, держави і громадських організацій. Усі члени організації платили щомісячні внески в розмірі 10 рублів на рік, а співробітники допомагали особистою працею. Протягом короткого проміжку часу вдалося зібрати 25 тис. рублів.

До середини літа 1919 р. на Полтавщині знайшли притулок 9300 дітей з Росії, переважно з Москви. Крім того колонії поповнювалися українськими дітьми, які склали близько 30 відсотків від загальної кількості. Вони були розселені по всій Полтавській губернії: Полтавський повіт – 700 дітей з Московсько-Нижегородського залізничного району, Кобеляки – 750 дітей з цього ж району, Гадач – 650 дітей Сушівського району, Зіньків – 1050 дітей Лефортівського району, Хорол – 2750 дітей Пресненського і Рогожсько-Семенівського районів [6, с.47].

Оцінюючи діяльність «Ліги порятунку дітей» представник Датського Червоного хреста Філіпп, який у 1921-1922 рр. відвідав Полтаву, зазначає, що «на початку 1922 року в Полтавській губернії в 17 полтавських колоніях, притулках і дитячих будинках, в 158 колоніях і дитячих будинках у повітах, а також на утриманні приватних осіб і патрунуванні різних підприємств та установ налічувалось 20247 дітей» [3, с. 137].

Література:

1. Витенко Л. В. Владимир Галактионович Короленко и Полтавская Лига спасения детей / Л. В. Витенко // Короленківський збірник: Наукові статті та матеріали / Харк. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; Уклад. І. Я. Лосієвський. – Х. : Вид-во САГА, 2006. – С. 173–190.
2. Гайдукова И. Б. Проблемы социальной философии в творчестве В. Г. Короленко : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. филос. наук : спец. 09.00.03 «История философии» / Ирина Борисовна Гайдукова; МГУ им. М. В. Ломоносова. – М., 1993. – 23 с.
3. Дмитриев С. Нить человечности / С. Дмитриев // Народное образование. – 1990. – № 3. – С.131–137.

4. Короленко // Литературная энциклопедия : в 11 т. / под ред. В. М. Фриче, А. В. Луначарского. – М. : Изд-во Коммунистической академии, Советская энциклопедия, Художественная литература. 1929–1939. [Электронный ресурс]. – Режим доступа до дж.: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_literature/2424/Короленко

5. Миронов Г. Короленко / Георгий Миронов. – М. : Издательство ЦК ВЛКСМ «Молодая гвардия», 1962. – 368 с. (Серия – «Жизнь замечательных людей»).

6. Негретов П. И. В. Г. Короленко. Летопись жизни и творчества. 1917–1921 / П. И. Негретов; под ред. А. В. Храбровицкого. – М. : Книга, 1990. – С. 5–201.

7. Ревегук В. В. Г. Короленко в Полтаві (1917–1921) : Монографія / В. Ревегук, Н. Кочерга. – Полтава : ПолНТУ ім. Ю. Кондратюка, 2003. – 115 с.

8. *Ростов Н.* В. Г. Короленко / *Н. Ростов.* – М. : Художественная литература, 1965. – 111 с.

Демочко В.В.

(наук. кер. – доц. Блоха Я.С.)

*студент III курсу історичного факультету
Полтавського національного педагогічного
університету імені В.Г. Короленка*

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ГЕЛЬСІНСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ. ПРАВОЗАХИСНИЙ ЕТАП ІСНУВАННЯ УГГ В УКРАЇНІ (1976-1988 РР.)

Визнання та захист прав і свобод людини на сучасній міжнародній арені стали міцним двигуном прогресивного розвитку держав, що тягнуть до побудови правового суспільства. До таких держав належить й Україна. Злочини проти свободи, гідності, життя радянських громадян в роки сталінізму, обмеження елементарних прав демократії й невиконання в роки застою зобов'язань, взятих колишнім СРСР за міжнародними документами, ще й тепер виявляються в застарілості ряду законодавчих актів, відсутності демократичних традицій у правозахисних органів, низькій правовій культурі населення. Вивчення історії Гельсінського руху має виняткове наукове значення, оскільки може дати багатий допоміжний матеріал у справі розбудови демократичної правової системи в нашій державі, дозволить якнайповніше уявити маловідомі сторони суспільно-політичного життя України в другій половині ХХ ст., ввести в науковий обіг нові документальні матеріали та з'ясувати ряд важливих подій і фактів. Водночас критичний аналіз національно-політичних процесів, що відбувалися в